

УВОД У ИСТОРИЈУ, ПРАИСТОРИЈА, СТАРИ ИСТОК, СТАРА ГРЧКА

- ✓ **Историја** је друштвена наука која проучава **прошлост** људског друштва од појаве првог човека до данас.
- ✓ **Херодот из Халикарнаса** (484-425) "**отац историје**"- "*Историја грчко-персијских ратова*"
- ✓ **Тукидид из Атине** (454-396) "**отац историографије**"- "*Историја Пелопонеског рата*"
- ✓ Римски историчар **Тит Ливије** (59. п.н.е.-17. н.е.)- „*Од оснивања града*“

ИСТОРИЈА	ИСТОРИОГРАФИЈА
друштвена наука, проучава прошлост људског друштва од појаве човека до данас период прошлости од проналаска писма до данас наставни предмет	историјска наука писана историја наука о историји

- ✓ **филозофија** (наука о развоју мишљења и идеја)
- ✓ **социологија** (наука која проучава услове и законе развитка друштва)
- ✓ **археологија** (грчки *архаиос*-стар, *логос*-наука; *археологија*-наука о старинама) је друштвена наука која се бави проналажењем, ископавањем и проучавањем раличитих материјалних остатака)
- ✓ **етнологија** (проучава народно стваралаштво и обичаје)
- ✓ **антропологија** (проучава живот и културу људи и њихов однос према околини)
- ✓ **психологија** (наука о духовном животу човека)
- ✓ **право** (бави се начином регулисања односа међу људима у друштву)

ПОМОЋНЕ ИСТОРИЈСКЕ НАУКЕ

ХРОНОЛОГИЈА	проучава различите начине рачунања времена у прошлости и преводи их на наш начин рачунања времена
НУМИЗМАТИКА	проучава стари и савремени ковани новац
ХЕРАЛДИКА	проучава постанак и развој грбова
СФРАГИСТИКА	проучава печате
ГЕНЕАЛОГИЈА	бави се пореклом и историјом породица, као и постанком и коренима имена и презимена људи
ДИПЛОМАТИКА	изучава повеље ради утврђивања њихове вредности као историјског сведочанства
ПАЛЕОГРАФИЈА	проучава стара писма на меком материјалу (папирус, пергамент, папир)

- ✓ **ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ**- трагови човековог деловања у прошлости
- ✓ **ПИСАНИ, МАТЕРИЈАЛНИ И УСМЕНИ (УСМЕНА ПРЕДАЊА)**
- ✓ **ДУГО ВРЕМЕНСКО РАЗДОБЉЕ КОЈЕ ПОЧИЊЕ НЕКИМ ВАЖНИМ ДОГАЂАЈЕМ ОД КОГА ПОЧИЊЕ РАЧУНАЊЕ ВРЕМЕНА НАЗИВА СЕ ЕРА.**

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ

Врсте историјских извора	ГДЕ СЕ ЧУВАЈУ	СТРУЧЊАЦИ
ПИСАНИ	библиотеке, архиви	библиотекари, архивисти
МАТЕРИЈАЛНИ	музеји или место на коме су пронађени	кустоси
УСМЕНИ (УСМЕНА ПРЕДАЊА)	у народном сећању	

ПРИПРЕМНА СВЕСКА ЗА ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ- ГИМНАЗИЈА 1. РАЗРЕД

ДУГО ВРЕМЕНСКО РАЗДОБЉЕ КОЈЕ ПОЧИЊЕ НЕКИМ ВАЖНИМ ДОГАЂАЈЕМ ОД КОГА ПОЧИЊЕ РАЧУНАЊЕ ВРЕМЕНА НАЗИВА СЕ ЕРА.

РАЧУНАЊЕ ВРЕМЕНА У ПРОШЛОСТИ		
НАРОДИ	ЕРА	ПОЧЕТАК
стари Грци	Грчка	од 1. олимпијаде 776. год. п.н.е.
стари Римљани	Римска	од легендарног оснивања Рима 753. год. п.н.е. (ab urbe condita)
становници Византије	Византијска	од стварања света 5508. год. п.н.е. (ab orbe condito)
Јевреји	Јеврејска	од стварања света 3760. год. п.н.е.
хришћански народи	Хришћанска	од рођења Исуса Христа 1. год. -установио опат Дионисије Мали у VI веку.
исламски народи	исламска (хиџретска)	од Мухамедовог преласка из Меке у Медину 622. -хиџра

Јулијански календар 46. год. п.н.е.	александријски астроном Созиген- на захтев римског државника Јулија Цезара
Грегоријански календар	папа Гргур XIII 1582. год.
Миланковићев календар	Милутин Миланковић (1879-1958)

ПЕРИОДИЗАЦИЈА ПРОШЛОСТИ		
ПРАИСТОРИЈА - од појаве човека (пре око 2 милиона година) до настанка првог писма и држава (око 3500. год. п.н.е.)	ИСТОРИЈА - од настанка првог писма и држава (око 3500. год. п.н.е.) до данас	
КАМЕНО ДОБА (оруђе и оружје израђивано од камена) старије (палеолит) средње (мезолит) млађе (неолит) МЕТАЛНО ДОБА (оруђе и оружје израђивано од метала) бакарно бронзано гвоздено	СТАРИ ВЕК (од настанка првог писма и држава 3500. год. п.н.е. до пропасти Западног римског царства 476. год.) СРЕДЊИ ВЕК (од пропасти Западног римског царства 476. год. до открића Америке 1492. год.) НОВИ ВЕК (од открића Америке 1492. год. до почетка Првог светског рата 1914. год.) САВРЕМЕНО ДОБА (од почетка Првог светског рата 1914. год. до данас)	
ПРАИСТОРИЈА		
КАМЕНО ДОБА (оруђе и оружје израђивано од камена)	старије (палеолит)	од пре 2.5 мил. година до 10 000 година п. н. е.
	средње (мезолит)	од завршетка последњег леденог доба (10 000 година пре н. е.) до појаве првих земљорадничких и сточарских заједница (око 7000 година пре н. е.)
	млађе (неолит)	
МЕТАЛНО ДОБА (оруђе и оружје израђивано од метала)	бакарно(енеолит)	
	бронзано	II миленијум пре н.е.
	Гвоздено- протоисторија	последњи миленијум пре н.е.

ЕВОЛУЦИЈА ХОМИНИДА

аустралопитек (australopithecus)	пре око 3.5 милиона година
хомо хабилис (homo habilis) – вешт човек	пре око 2.5 милиона година
хомо еректус (homo erectus) - усправан човек потпуно	пре 1.5 милион година
хомо сапијенс (homo sapiens)- разуман човек- пре око 100 000 година	хомо сапијенс неандерталензис- неандерталац од пре 100 000 до пре 35 000 година
	хомо сапијенс сапијенс-веома разуман или савремен човек пре 40 000 – 35 000 година

*ХОРДА ИЛИ ЧОПОР

ДРУШТВО: РОДОВИ, БРАТСТВА И ПЛЕМЕНА

*КУЛТ МРТВИХ

*ВЕРОВАЊЕ У ЗАГРОБНИ ЖИВОТ

*ПРАИСТОРИЈСКО СЛИКАРСТВО - Ласко у Француској и Алтамира у Шпанији.

*Статуете нагих жена, тзв. **ВЕНЕРА**, палеолитских идола плодности и материнства

***Вилендорфска венера** пронађена је крај Дунава у Аустрији

***Мегалити- Стоунхенџа** у јужној Енглеској

*КУЛТ ПРЕДАКА

*ТОТЕМИ

*култ Богинје Мајке

*Праисторија **централног Балкана**: у долини Тимока (Злотска пећина, Бараница), у области Сврљишких планина (Преконошка пећина), Сићевачке клисуре, Маљена, Црног врха и Венчаца (пећина Рисовача), као и на подручју Ваљева и Тамнаве (Петничка пећина).

***КУЛТУРА ЛЕПЕНСКОГ ВИРА** (6700-5500. год. п.н.е)- на обали Дунава у **Бердапу**

*Риболике људске главе

*Археолог **Драгослав Срејовић** (1931-1996)

***СТАРЧЕВАЧКА КУЛТУРА** (5 500-4 500 год. п.н.е.)

*Археолог **Милутин Гарашанин** (1920-2002)

***ВИНЧАНСКА КУЛТУРА** (4500-3200 год. пре н.е.)

*Археолог **Милоје Васић** (1869-1956)

***Рудна глава** код Мајданпека-најстарији рудник бакра у Европи

***ПАЛЕОБАЛКАНСКИ НАРОДИ**: Трибали, Илири, Дарданци, Трачани и Мези и Келти (Скордисци).

ПРЕЛАЗ ОД ПРАИСТОРИЈЕ КА ИСТОРИЈИ

*РАСПАД РОДОВСКО-ПЛЕМЕНСКОГ ДРУШТВА ----->ПОЈАВА ПОРОДИЦА

*РАСПАД РОДОВСКО-ПЛЕМЕНСКОГ ВЛАСНИШТВА ----->ПОЈАВА ПРИВАТНОГ ВЛАСНИШТВА

*Појава СЕОСКИХ ОПШТИНА због потребне радне снаге (удруживање породица)

*САВЕЗ ПЛЕМЕНА (одбрамбени савез) се формира како би заштитио племенску територију

*Појава ГРАДОВА захваљујући трговцима и занатлијама

***Организовано, образовано и културно друштво- ЦИВИЛИЗОВАНО ДРУШТВО**

*писмо

*знања и умећа

*заједничка управа

*ЗАЈЕДНИЧКА УПРАВА НАД ПОСЛОВИМА ОД ОПШТЕГ ИНТЕРЕСА

ПРИПРЕМНА СВЕСКА ЗА ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ- ГИМНАЗИЈА 1. РАЗРЕД

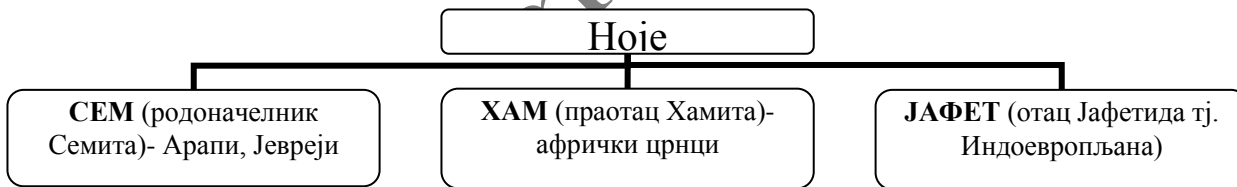
- ***ЧИНОВНИЧКИ СЛОЈ** настаје од образованих људи
- ***ПОРЕЗ** плаћају сви становници како би издржавали чиновнике
- ***ВОЈНИЧКИ СЛОЈ** настаје ради заштите насеља
- ***ГРАД-ДРЖАВА** (на челу је најбогатији члан заједнице)
- ***СТАРИ ИСТОК**---- подручје на којем су настале државе првих цивилизација

СТАРИ ИСТОК

*најстарије државе Блиског, Средњег и Далеког истока (Месопотамија, Египат, Кина, Индија).

„**ПЛОДНИ ПОЛУМЕСЕЦ**“ -од Египта преко Палестине и Месопотамије до Персијског залива

Географски простор	Држава/ Народ	Данас
Међуречје Тигра и Еуфрата	Државе Сумераца, Акађана и Асираца	Ирак
Долина реке Нил	Држава старих Египћана	Египат
Иранска висораван	Држава Персијанаца	Иран
Долина река Хоангхо	Државе Кинеза	Кина
Долина реке Инд	Држава Индијаца	Индија
Источно Средоземље	Државе Феничана и Јевреја	Либан, Израел
Јужни део Балканског полуострва	Државе старих Грка	Грчка
Апенинско полуострво	Римска држава	Италија

Семити, Хамити и Индоевропљани оснивачи првих држава
БИБЛИЈСКИ КОНТЕКСТ

***РЕЛИГИЈЕ** и успон свештенства

МЕСОПОТАМИЈА

*“**МЕЂУРЕЧЈЕ**“ - Тигар+Еуфрат=Шат-ел Араб

*Веома неповољни услови до изградње **ИРИГАЦИОНИХ СИСТЕМА**

ДРУШТВО МЕСОПОТАМИЈЕ
Владар (божји намесник)
Дворјани, Високи свештенство, Војни заповедници (помажу у управи)
СРЕДЊИ СЛОЈ- Ниже свештенство, Писари, Занатлије, Трговци
НИЖИ СЛОЈ- сељаци
РОБОВИ

ПРИПРЕМНА СВЕСКА ЗА ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ- ГИМНАЗИЈА 1. РАЗРЕД

	ИМЕ ДРЖАВЕ	ТРАЈАЊЕ	ОСНИВАЧИ	НАЈПОЗНАТИЈИ ВЛАДАР	ВАЖНИ ДОГАЂАЈИ
МЕСОПОТАМИЈА	Југ- СУМЕР (Ур, Урук, Лагаш, Нипур)	XXXV-XXIV век п.н.е.	Сумерци	-----	Први точак, писмо
	Северозапад- *АКАД	XXIV век п.н.е.- почетак II мил.п.н.е.	Акађани (семитско племе)	САРГОН I је у XXIV веку п.н.е. овладао целом Месопотамијом.	Сумерско-акадско царство
	*СТАРОВАВИЛОНСКО ЦАРСТВО	почетак II мил.п.н.е.- XVI век п.н.е. (освајање Хетита)	АМОРИТИ	ХАМУРАБИ (XVIII век п.н.е.)	ХАМУРАБИЈЕВ ЗАКОНИК (класни карактер)
	*АСИРИЈА горњи ток Тигра од XIV века п.н.е.	* VII век п.н.е.- 612. п.н.е. је освајају Халдејци и Међани	Асирци (семитско племе)	АСУРБАНИПАЛ (VII век п.н.е.-влада целом Месопотамијом, Египтом, источним Средоземљем)	*торњеви са мердевинама, овнови *престонице : Ашур и Нинива (библиотека)
	ИМЕ ДРЖАВЕ	ТРАЈАЊЕ	ОСНИВАЧИ	НАЈПОЗНАТИЈИ ВЛАДАР	ВАЖНИ ДОГАЂАЈИ
*НОВОВАВИЛОНСКО ЦАРСТВО	612-538 год. п.н.е. (освајају га Персијанци)	Халдејци	НАБУКОДОНОСОР II (VI век п.н.е.)	(VI век п.н.е.)- Најмоћнија држава на Старом истоку * Процват Вавилона (Вавилонска кула, Семирамидини вртови, капија богиње Иштар)	

*КЛИНАСТО ПИСМО (сликовно на глиненим плочицама)

*Аптебра, геометрија (подела круга на 360 ст.)

*Часовник, календар, хороскоп *Астрономија-→Астрологија

*Зигурат- степенаста кула на врху са храмом посвећеним богу заштитнику

*ПОЛИТЕИЗАМ

**Ану- бог неба и отац свих богова

**Иштар- богиња љубави и рата

**Енлил- бог земље и ветра **Мардук- заштитник Вавилона

**Еа- бог воде

**Син- бог месеца

**Шамаш- бог сунца и правде

ЕГИПАТ “Египат је дар Нила“

*Семити и Хамити

*НОМА- сеоска општина настала удруживањем села ради одржавања иригационог система

nastavnikdamir.wordpress.com

Дамир С. Живковић, дипл. историчар

damirszivkovic@gmail.com

ПРИПРЕМНА СВЕСКА ЗА ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ- ГИМНАЗИЈА 1. РАЗРЕД

*У Месопотамији је проучаван круг- 360 степени, а степен на 60 минута.

*Хамурабијев законик у XVIII веку п.н.е.- клинастим писмом (Лувр у Паризу) „око за око, зуб за зуб“ - 282 члана- Закони и казне зависиле су од друштвеног положаја.

Религија старих Египћана- 2000 различитих богова

*ПОЛИТЕИЗАМ

света крава Хатор, свети бик Апис

Ра + Амон (заштитник Тебе) = Амон-Ра, врховно божанство од времена Средњег египатског царства.

БОГОВИ СТАРИХ ЕГИПЋАНА	
Ра (Амон-Ра)	бог сунца, врховни бог старих Египћана
Озирис	првобитно бог природе и плодности, касније бог мртвих и господар подземног света
Изида	богиња рађања и стварања у природи, љубави, брака, живота и месеца
Сет	бог зла, насиља, страха и пустиње
Хорус	бог неба, рата и лова и заштитник фараона. приказиван у виду сокола
Хапи	богиња Нила
Анубис	бог балсамовања и загробног живота
БОГОВИ НАРОДА МЕСОПОТАМИЈЕ	
Ану	бог неба, отац свих богова
Енлил	бог ваздуха, ветра и земље
Енки (Еа)	бог воде
Шамаш	бог сунца и правде
Мардук	бог заштитник града Вавилона
Иштар	богиња лепоте, љубави, рата и месеца
ПЕРСИЈСКА РЕЛИГИЈА	
Оснивач	Заратустра (VI век п.н.е)
свет Добра којим влада бог Ормузд и свет Зла којим управља бог Ариман	
Митра	Бог сунчев светлости
ЈЕВРЕЈСКА РЕЛИГИЈА-ЈУДАИЗАМ	
Бог-Јахве	творац читавог света
Мојсије је добио од Јахвеа <i>Десет божјих заповести</i>	
Верски и историјски списи Јевреја у <i>Старом завету</i>	

*ФЕНИЧАНИ, семитско порекло

*данашњи Либан

*признају власт јачих земаља, никад јединствена држава

*ТИР, СИДОН, ЈАФА, БИБЛОС

*морепловци, трговци, занатлије

*име по ПУРПУРНОЈ БОЈИ

*колоније (КАРТАГИНА)- карта на 65.стр књиге

*ГЛАСОВНО (ФОНЕТСКО) ПИСМО- 22 сугласничка знака

*ХЕБРЕЈИ

*Хебреји оснивају једини државу крајем 2.мил.п.н.е.у области ХАНААН (река Јордан, Мртво море, Средоземно море)

*Хебреји (Јевреји) долазе у „Обећану земљу“ предвођени Мојсијем

*XI век пре н.е.- ИЗРАЕЛСКО-ЈУДЕЈСКО ЦАРСТВО

*ДАВИД и СОЛОМОН

X век пре н.е.- РАСПАД ЦАРСТВА на Израел (север) и Јудеју (југ)

*586.г.п.н.е. Јудеју осваја Набукодоносор- „вавилонско ропство“ (ослободио их персијски цар КИР)

*ЈУДАИЗАМ (ЈАХВЕ) *СТАРИ ЗАВЕТ

*ХЕТИТИ, индоевропско племе

- * око реке ХАЛИС у АНАДОЛИЈИ (карта на 67.стр.)
- *узгој коња, земљорадња, клинопис
- *владар ШУПИЛУЛИУМ
- *престоница: ХАТУША
- *допринели паду Старог Вавилонског царства, рат са Египтом
- *најбоље организована и наоружана војска (гвоздено оружје)
- *ХЕТИТСКО ЦАРСТВО се распада крајем XII века п.н.е, а остатке покорвају Асирци у VIII веку п. н.е.

*ПЕРСИЈАНЦИ

- *Међани и Персијанци насељавају Иранску висораван око 1000.год.п.н.е.
- VII веку п. н.е.-МЕДИЈА-под Асирцима до 612.год.п.н.е.
- *Престоница-Персеполис
- *550.год.п.н.е.- КИР осваја Медију и оснива ПЕРСИЈУ
- *Освајања: Месопотамија, Мала Азија, источно Средоземље
- *КАМБИЗ- влада од ИНДА до ЕГИПТА (страна 69 у уџбенику)
- *ДАРИЈЕ- неуспешан у рату са Грцима
- *Александар Велики је покорава
- *Веома толерантни према освојеним народима
- *САТРАПИЈЕ (сатрапи)
- *златни дарик и сребрни шекел
- *прва поштанска служба

ДРЖАВА	ПРЕСТОНИЦА
СУМЕР	Ур, Урук, Лагаш, Нипур
ФЕНИКИЈА	Тир, Сидон, Јафа, Библос
Сумерско-акадско царство	Акад
Старо- и Нововавилонско царство	Вавилон
Асирско царство	Нинива
Египат	Мемфис (Старо царство), Теба
Израелско-јудејско царство	Јерусалим
Хетско царство	Хатуша
Персијско царство	Персеполис

СТАРА ГРЧКА – СЈАЈ АНТИКЕ

СТАРА ГРЧКА – ХРОНОЛОГИЈА	
ПЕРИОД	НАЗИВ
III и II миленијум п.н.е.	Минојско доба
XVI–XII век п.н.е.	Микенско доба
XII–VIII век п.н.е.	Хомерско (мрачно) доба
VIII–V век п.н.е.	Архајско доба
V–IV век п.н.е.	Класично доба
IV–I век п.н.е.	Хеленистичко доба

НАЈСТАРИЈА ИСТОРИЈА ГРЧКЕ

- *Крај III тј.почетак II миленијума пре н.е.- Досељавање Грка (Хелена, Ахајаца) на крајњи југ Балканског полуострва из области око Дунава.
- I миленијум пре н.е.- подела Ахајаца на Јонце и Еолце

ПРИПРЕМНА СВЕСКА ЗА ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ- ГИМНАЗИЈА 1. РАЗРЕД

Током II миленијума пре наше ере- критска или минојска (по митском краљу Миноју) култура

сер Артур Еванс (1851–1941) открива Кносос (престоницу Крита)

ТАЛАСОКРАТИЈА- превласт Крита у источном делу Средоземног мора

Полиси на Криту: **Кносос, Фестос, Малија, Агија Тријада**

XVI и XV веку п.н.е. острво=јединствена монархија око града **Кнососа** (краља **Миноса** (**Миноја**)).

Дворац у Кнососу (сазидао Дедал (**Миносова палата**))- *Лавиринт*- мит о **Минотауру**

Крићани користе слоговно писмо- **линеарно А писмо**- није дешифровано

Средина II миленијума п.н.е. (1450.) Ахајци освајају Крит.

Грчка племена (**Хелени**): **Ахајци, Јонци, Дорци и Еолци**

1600. године п.н.е. Ахајци су основали **Микена на Пелопонезу**

Хајнрих Шлиман открива Микену и Троју

Ахајски полиси: Тиринт и Пилос на Пелопонезу, **Теба и Орхоменес** у Беотији (средња Грчка).

Лавља врата у Микену

Ахајско писмо- **линеарно Б писмо**- једноставније од линеарног А-писма

Дешифровање линеарног Б писма: Мајкл Вентрис и Џон Чедвик.

***ВАНАКС (КРАЉ)** влада ахајским државама

***МЕГАРОН**- шетвороугаона просторија са 4 стуба и огњиштем у средини-
САВЕТОВАЊА СА АРИСТОКРАТИЈОМ И ПРИМАЊЕ ПОСЛАНСТАВА

***ЛАВАГЕТ**- врховни заповедник војске

***ПРАТИОЦИ**- најближи припадници аристократије око краља

*Земљорадња и сточарство. Исхрана житарицама, зачини, маслине.

Око 1200. п.н.е.- **ДОРСКА СЕОБА**

Личности Тројанског рата (1194.-1184): Јелена (Хелена), спартански краљ Менелај, Агамемнон (краљ Микене), Хектор, Ахил, Парис. Епови *Илијада* и *Одисеја* (*Хомер*)

ХОМЕРСКО ДОБА

Дорци прелазе на Крит и Родос око 900. године п.н.е.

Ахајци	Аркадија на северу Пелопонеза
Јонци	острва у Егејском мору, западне обале Мале Азије, Атика
Еолци	север и средња Грчка у Тесалију, Етолију и Беотију, североисточне обале Егејског мора
Дорци	већи дела Пелопонеза, Крит, острва у јужном делу Егејског мора и најјужнији део западне обале Мале Азије

1200.-800. П.Н.Е. ХОМЕРСКО ДОБА ИЛИ МРАЧНО ДОБА

Родовско уређење	род (генс) – заједница крвних сродника братство (фратрија) – заједница родова племе (фила) – заједница братстава
Друштвени слојеви	аристократи (племство) слободан народ (демос) робови
Државно уређење	краљ (базилеус) веће старешина (геронти) народна скупштина

Крај **хомерског доба** (средином VIII века п.н.е.) Монархистички облик владавине претворио се у аристократски (владавина племства преко већа старешина)

Распад родовског и изградње робовласничког друштва.

АРХАЈСКО ДОБА

VIII век п.н.е. настанак независних градова-држава **полиса (Спарта, Атина и Коринт)**

Полис– заједница свих грађана, укључујући и жене, децу, странце и робове(град са средишњим утврђењем – акропољем, око којег се обликовало насеље)

Грчка војска- тешки оклопници (хоплити), наоружани помоћни одреди (гимнои), **фаланга**- одреди наоружаних пешака

ГРЧКА КОЛОНИЗАЦИЈА- процес грчког исељавања (најинтензивнија од VIII до VI века п.н.е)

*РАЗЛОЗИ КОЛОНИЗАЦИЈЕ:

**потрага за плодном земљом

**оскудица обрадиве површине услед пораста броја становника

**потрага за новим тржиштима

**политичке борбе

**радозналост и авантуризам

Највише колонија- **обале Средоземног, Црног и Мраморног мора**

Малоазијска обала: **Милет, Ефес и Смирна**

Јужна Италија(Напуљ, Тарент, Сиракуза)- Велика Грчка (Magna Graecia)

Јадран (Иса – Вис, Фарос – Хвар и др.)

Француска (**Масилија – Марсељ**)

Север Африке (**Наукратис и Кирена**).

Метропола – град из кога су дошли становници у колонију

СПАРТА	
Географски положај: јужна Грчка, полуострво Пелопонез, област Лаконија (Лакедемон), долина реке Еуроте	
Племи које ју је основало: Дорци	
Митски оснивач: Лакедемон	
Законодавац: Ликург- уређење Спарте- разделио обрадиву спартанску земљу	
Војска: копнена (пешадија)	
Савез који је предводила: Пелопонески савез (основан око 550. п.н.е.)	
Водећи грчки полис: после Пелопонеског рата (431–404. п.н.е.)	
Спартанско васпитање: обучавање храбрих и дисциплинованих ратника који говоре лаконски	
Положај жена: могле су да се удају за кога су хтеле и да наслеђују имовину	

СТАНОВНИШТВО	СПАРТИЈАТИ	<ul style="list-style-type: none"> *Аристократија- пуноправни грађани (мањина) *Управљају државом; језгро спартанске војске *Земљишни посед- КЛЕР који обрађују хелоти *Баве се само ратовањем; забрањена им је била каква друга активност
	ПЕРИЈЕЦИ	<ul style="list-style-type: none"> *Слободни, али без политичких права *потомци лакедемонских сеоских заједница које су покорили Спартанци *Земљорадња, трговина, занатство *Плаћају порез и служе у војсци
	ХЕЛОТИ	<ul style="list-style-type: none"> *Државни робови (нису робови у правом смислу) *Потомци староседелаца које Дорци затичу у Лакедемонији *Обрађују земљу спартијата *Побуне хелота (највећа 464. године пре н.е. - после земљотреса)

АТИНА	
Географски положај: средња Грчка, полуострво Атика	
Племе које ју је основало: Јонци	
Митски оснивач града: Кекроп	
Митски оснивач атинске државе: Тезеј	
Војска: флота	
Савез који је предводила: Делски савез, касније Атински поморски савез	
Водећи грчки полис: после Грчко-персијских ратова (499–449. п.н.е.)	
Атинска демократија: власт демоса (народа), тј. свих људи који су живели у полису и имали грађанска права	

СТАНОВНИШТВО	АРИСТОКРАТИЈА (ЕУПАТРИДИ)	<ul style="list-style-type: none"> *племенито порекло („рођени од племенитих очева“) *живе у самом граду или у плодној равници око града
	ДЕМОС	<ul style="list-style-type: none"> *НАРОД (сељаци, занатлије, трговци) *живе у унутрашњости обрађујући земљу *неки временом сиромаше и обрађују земљу аристократа (тада плаћају 1/6 од приноса)
	РОБОВИ	<ul style="list-style-type: none"> *неслободан део становништва *сваки имућнији Атињанин има 50 робова са којима располаже као својином (могућност продаје, поклона или ослобађања) *Раде све послове: од рада у рудницима до вођења занатске радионице **РОПСТВО ЗА ДУГ

СПАРТА

ДРЖАВНО УРЕЂЕЊЕ	2 КРАЉА (БАЗИЛЕУСА)	<ul style="list-style-type: none"> *Управљају државом *Порекло, по предању, од Херакла *Зевсови свештеници *Врховни заповедници војске *Краљевска власт је наследна *Један краљ иде у рат, а један остаје у граду
	ГЕРУЗИЈА	<ul style="list-style-type: none"> *ВЕЋЕ СТАРАЦА (2 краља+28 спартијата старијих од 60 година) *Води државне послове *Служба ГЕРОНТА је доживотна
	НАРОДНА СКУПШТИНА	<ul style="list-style-type: none"> *АПЕЛА (сви спартијати старији од 30 година) *Месечно заседање *Говоре само геронти и краљеви *Гласало се повицима (најгрлатији побеђују) *ОБЈАВА РАТА И СКЛАПАЊЕ РАТА И МИРА, ИЗБОР ЕФОРА И ГЕРОНТА
	ЕФОР	<ul style="list-style-type: none"> *5 ефора-бирају се жребом од спартијата *<u>надгледају краљеве, чувају ред и мир у Спарти, суде у грађанским парницама</u> *Организују КРИПТИЈЕ (ликвидација хелота од младих спартијата)

*СПАРТАНСКО ВАСПИТАЊЕ

ПРИПРЕМНА СВЕСКА ЗА ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ- ГИМНАЗИЈА 1. РАЗРЕД

- *Основно занимање је био рат- васпитање у строгом војничком духу
- *Болешљива и слаба новорођенчад су бацана у провалију у подножју планине ТАЈГЕТ
- *ТЕСТ ИЗДРЖЉИВОСТИ- купање деце у вину
- **7-18 година старости- заједничко учење у посебним одредима (сурова обука; кратко и јасно изражавање- ЛАКОНСКИ ОДГОВОР)
- *СИСИТИЈА- заједнички обед спартијата

ШИРЕЊЕ СПАРТАНСКЕ ДРЖАВЕ

- *Друга половина VIII века пре н.е.- освајање МЕСЕНИЈЕ- велика количина обрадиве земље
- *VI век пре н.е.- најмоћнији полис ПЕЛОПОНЕЗА
- *Средина VI века пре н.е.- оснивање ПЕЛОПОНЕСКОГ САВЕЗА (скоро цео Пелопонез, формална независност полиса; водећа улога припада Спарти)

ДРЖАВНО УРЕЂЕЊЕ	9 АРХОНАТА	*еупатриди *Служба је једногодишња *1 архонт је врховни заповедник војске, други имају свештеничке и судске дужности
	АРЕОПАГ	* управља заједно са архонтима *име по брду посвећеном Аресу где је заседао *састављен од БИВШИХ АРХОНТА *ЧУВАР АТИНСКИХ ЗАКОНА
	НАРОДНА СКУПШТИНА	* ЕКЛЕСИЈА сви пунолетни атински грађани који су навршили 20 година живота

ГРЧКО-ПЕРСИЈСКИ РАТОВИ (499–449)

Најзначајнији извор: Херодот, <i>Историја грчко-персијских ратова</i>	
Ратовали: Грци и Персијанци	
Узрок: настојање Персијанаца да покоре Грчку	
Повод: Јонски устанак 499–494. п.н.е. (град Милет)- помоћ од Атине и Еретрије;	
494. п.н.е. битка код острва Ладе	
Најзначајнији догађаји	
492. п.н.е.	неуспешан персијски поход- бродолом код Атоса
490. п.н.е.	Поход цара Дарија I; тражи „земљу и воду“
481. п.н.е.	Битка на Маратонском пољу Милтијад, 192 погинула атинска борца, Филипид
481. п.н.е.	Свехеленски конгрес у Коринту- прекид свих непријатељстава међу грчким полисима
480. п.н.е.	Поход цара Ксеркса (<u>по Херодоту 2,5 милиона бораца и 1200 тријера</u>)
480. п.н.е.	Битка код Термопила Леонида и 300 Спартанаца, издајник Ефијалт „Путниче, јави Спарти да смо овде пали покоравајући се њеним законима.“
480. п.н.е.	Битка код Саламине-највећа поморска битка Темистокле
479. п.н.е.	Битка код Платеје- највећа копнена битка Спартански краљ Паусанија
479. п.н.е.	Битка код рта Микале (Леотихид и Ксантип)
Савез који је основан током њиховог трајања: Делски савез 478. п.н.е. (Атина)	
Победници: Грци	
Водећи грчки полис после Грчко-персијских ратова: Атина	

*478. година пре н.е. ОСНИВАЊЕ ДЕЛСКОГ САВЕЗА

*заклетва савезника да ће имати исте савезнике и непријатеље

*ЦИЉ: РАТ ПРОТИВ ПЕРСИЈЕ ДО КОНАЧНОГ ОСЛОБОЂЕЊА СВИХ ГРКА

*468. година пре н.е. БИТКА НА УШЋУ РЕКЕ ЕУРИМЕДОНТ у Малој Азији- ослобођени су сви хеленски градови на обали Мале Азије-**КРАЈ РАТА 449. ГОДИНЕ ПРЕ НОВЕ ЕРЕ**

*454. година пре н.е. ДЕЛСКИ САВЕЗ постаје АТИНСКИ ПОМОРСКИ САВЕЗ

*резултат доминације Атине у савезу; сви остали полиси су били подређени и плаћају ФОРОС

*благајна пренета у Атину

*Атињани су наметнули демократију и сами располажу форосом

*честе побуне незадовољних савезника

*форос- порез

АТИНСКО ЗАКОНОДАВСТВО		
Законодавац	Година закона	Одлике
Дракон	621. п.н.е.	<u>Драконови закони</u> Смртна казна и за најмању крађу; Кажњавање убица постало државни задатак; Чувени по строгости; – Исписани крвљу (по легенди)
Солон	594. п.н.е.	<u>Солонове реформе</u> Општа амнестија; Држава откупила све који су пали у дужничко ропство; Укинута дужничко ропство; Привредне реформе; Право жалбе суду на одлуке власти; Тимократија , подела грађана према имовинском стању на четири класе (разреда); Нови државни органи (Веће од 400 и народни суд) - важност 100 година
Пизистрат	средином VI века п.н.е.	<u>****ПИЗИСТРАТОВА ТИРАНИЈА (VI век пре н.е.)****</u> *Резултат борбе за власт аристократских породица *Ослонац на незадовољни демос *Економски и културни напредак полиса *Пизистрат предводи осиромашене сељаке из унутрашњости Атине *ДОБА БЛАГОСТАЊА И НАПРЕТКА (стара се за добробит свих својих поданика) *Сиромашни сељаци добијају земљу својих противника *Судови у сеоским општинама- да сељаци не долазе у град што би довело и до губљења интересовања за политички живот *Велики културни полет Атине: играђени многи храмови, записане „Илијада“ и „Одисеја“ *Пизистрат умире 527. године пре н.е.- сурова власт његових синова па и тиранија постаје омражена *КРАЈ VI ВЕКА ПРЕ Н.Е.- збацивање са престола и њихова породица је лишена грађанских права

Клистен	508. п.н.е.	<p>*Немире после тираније је окончао Клистен својим законима- ДАЉА ДЕМОКРАТИЗАЦИЈА АТИНЕ</p> <p>*ПОДЕЛА АТИНСКИХ ГРАЂАНА НА 10 ТЕРИТОРИЈАЛНИХ ФИЛА (ПЛЕМЕНА)</p> <p>*10 ФИЛА*50 ПРЕДСТАВНИКА=ВЕЋЕ 500 (уништен значај родовских фила, еупатриди су измешани са трговцима и занатлијама што води заједничком интересу у политичком животу)</p> <p>***ОСТРАКИЗАМ (ПРОТЕРИВАЊЕ ИЗ АТИНЕ)- <u>средство политичког разрачунавања са неистомиљеницима</u></p> <p>*<u>Гласа се у ЕКЛЕСИЈИ на комадићима препа (острака)</u></p> <p>*<u>Онај ко је протеран, протеран је на период од 10 година, али не губи имовину и грађанска права</u></p>
---------	----------------	--

Демократија- власт народа (*демос* – народ, *кратос* – власт) – тј. власт свих људи који су живели у полису и који су имали грађанска права.

ПЕРИКЛОВО ДОБА

- *средина V века п.н.е. Делски савез прераста у **Атински поморски савез** (250 грчких полиса)
- ***3** члана савеза имају властите војне снаге (Лезбос, Хиос и Самос)
- ***Перикле** (461.-429. п.н.е., рођен 495.п.н.е.) вођа атинских демократа
- ***Периклово доба** или **златно доба Атине**.
- *Дуги зид (дужине 12 км)- од Атине до Пиреја
- *Грађевински радови- поверио свом пријатељу – вајару **Фидији**
- *Изграђени: **Партенон**, посвећен богињи Атини
- *Перикле је око себе окупљао истакнуте Грке: историчара **Херодота**, филозофа **Анаксагору**, архитекту **Хиподама**, писца трагедија **Софокла** и др.
- ***ВРХУНАЦ ДЕМОКРАТСКОГ УРЕЂЕЊА У АТИНИ**
- дневнице за обављање државних служби
- Богати грађани плаћају доприносе за градњу бродова и за финансирање позоришта
- ***Народна скупштина – еклесија** – одлучујућа улога у политичком животу Атине
- Веће 500**-највише извршно тело; **Ареопаг** губи значај
- ***народни суд (хелијеја)**- 6.000 грађана
- ***ЦИЉ СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ: ДА АТИНА БУДЕ НА ЧЕЛУ СВИХ УЈЕДИЊЕНИХ ХЕЛЕНА**
- *Тензије између Спарте и Атине око придобијања савезника
- *446.год.п.н.е. - 30-огодишњи мир Атине и Спарте после спартанског напада и доласка до Елеусине
- *Успостављен је утицај и у Тракији (Амфипол), Великој Грчкој(Туриј) и Сицилији (Херодот учесник)
- *Слободно и својевољно користи новац својих савезника
- *Побуне „савезника“ спречава насељавањем атинских грађана и атинским гарнизонима
- *Побуне: **ЕУБЕЈЕ, МЕГАРЕ, САМОСА (440 пне), ВИЗАНТА**
- *Опсада Самоса траје 9 месеци- град се предаје
- *Перикле је брзим и одлучним акцијама сачувао атинску поморску империју
- *У време Перикла Атина постаје најлепши град Грчке (**обновљени храмови, ПАРТЕНОН, пропилеји, ДУГИ БЕДЕМИ** Аттина-Пиреј)

ПЕЛОПОНЕСКИ РАТ 431-404 год.пре н.е.

*УЗРОК РАТА: Страх Лакедемоњана од јачања Атине

*Спартанци су мирни све док Атина не покуша да придобије и неке чланове Пелопонеског савеза

*АРХИДАМОВ РАТ (431-421 год.п.н.е.)

*Спартански краљ Архидам

*Спартанци јаки на копну, Атињани јаки на мору

*1.година рата- сви Атињани су се склонили унутар Дугих бедема, Спартанци пале њиве и куће

*2.година рата- епидемија куге у Атине, стање се погоршава; Периклова смрт

Атинска флота угрожава и напада обале Пелопонеза (425.год.п.н.е.- освојен ПИЛОС у МЕСЕНИЈИ)

Неуспешан покушај Спартанаца да поврате стратешки важан Пилос

*Прекретница у рату: БИТКА КОД АМФИПОЉА 422. године п.н.е.

Обе стране су спремне за преговоре (Атина страхује од побуне савезника, а Спарта од побуне хелота)

***421.година п.н.е.- НИКИЈИН МИР (важност: 50 година)** ---- само 6-огодишње примирје

*СИЦИЛИЈСКА ЕКСПЕДИЦИЈА

*Поход Атињана на Сицилију 415.године п.н.е. (предлог државника Алкибијада)

*Напад због жита; без конкретног знања о величини острва

***ОПСАДУ СИРАКУЗЕ (2 године) ВРШЕ НИКИЈА и ЛАМАХ (АЛКИБИЈАД је побегао у Спарту)**

*Град се умало није предао, али је стигла помоћ Спарте; ПРЕОКРЕТ

*Потпуна победа Сиракужана и Спартанаца. Никија се предаје и бива погубљен.

*Наставак рата донео је ослабљену Атину

***413.године пре н.е. Спартанци освајају Декелеју на северу Атике (савет Алкибијада)**

*ОДЛУЧУЈУЋИ ДОГАЂАЈ:

БИТКА КОД ЕГОСПОТАМА НА ХЕЛЕСПОНТУ 405.године п.н.е.

*404.године пре н.е. спартански краљ Лисандар приморава Атину на предају

*Атињани руше Дуге бедеме

*предају лоту Спартанцима

*исти пријатељи и непријатељи као Спартанци

***АТИНСКИ ПОМОРСКИ САВЕЗ ЈЕ РАСТУРЕН; МОЋ АТИНЕ ЈЕ СЛОМЉЕНА**

404–371. п.н.е.- Превласт Спарте у Грчкој

395. п.н.е. Коринтски рат (Спарта против Персије)

Хармост- заступник Спарте у покореним градовима

394. п.н.е. поморска битка код Книда (пораз Спарте од Персије и Атине)

377. п.н.е. основан Други атински поморски савез`

371. п.н.е. Битка код града Леуктре (Беотија) Теба (Беотски савез) предвођена Епаминондом победила Спартанце- почетак тебанске хегемоније.

Упад Тебе у Лаконију (први пут у историји напад на те територије)

*300 тебански аристократа („Света чета“ Епаминонда и Пелопида)

371–362. п.н.е.- Превласт Тебе у Грчкој

362. п.н.е. битка код Мантинеје (Аркадија на Пелопонез)- пораз Тебе од Спарте и Атине- смрт

Епаминонде (савет да се потпише мир)

*Повећан број сиромашних људи

раслојавање спартанске заједнице равноправних

ПРИПРЕМНА СВЕСКА ЗА ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ- ГИМНАЗИЈА 1. РАЗРЕД

Друштвене супротности - све израженије (веће разлике између богатих и сиромашних)

Македонија- на северу Грчке уз реке Вардар, Бистрицу и Струму

*Династија **Аргеада**; престоница- град **ПЕЛА** (испрва ЕГА)

*краљ **Филип II** (359–336. п.н.е.)- успон **Македоније**

+освојио Тракију (рудници сребра и бакра)

***македонска фаланга** (по 16 у дубини) тешко наоружаних копљаника-пешака; на крилима одреди коњице.

*Сарис- копље дугачко 5 метара.

*,„Пратиоци“- елитне јединице коњице од македонске аристократије

***почетак освајања- полиси на Халкидику**

*грчки беседник **Демостен** држао је у атинској народној скупштини ватрене говоре против **Филипа II** – тзв. **Филипике**-позива све Грке да се уједине у борби против Македоније.

*беседник Исократ у Атини је за Филипа и њега види као предводника свих Грка
338. п.н.е. битка код **Херонеје** (Беотија)- Македонија победила војске Атине и Тебе (Александар предводи део војске)

*Херонејски лав- споменик посвећен храбрим Тебанцима који су погинули у бици
337. п.н.е. скупштина полиса у **Коринту**- **основан Коринтски савез** око Македоније;

ЦИЉ: осветнички рат против Персије, Филип- врховни заповедник војске

ХЕЛЕНИСТИЧКО ДОБА: почело освајањима **Александра Великог** у другој половини IV века п.н.е, а завршило се римским освајањем Египта 30. године п.н.е.

Александар Велики (336–323. п.н.е.)

Учитељ: филозоф Аристотел; одушевљен ИЛИЈАДОМ; омиљени јунак: АХИЛ

***335.** Поход на север на трачка племена (територија данашње Бугарске)

***Устанак против Александра предвођен Демостеном**

334. п.н.е.- почетак Александровог похода на Персију против цара **Дарија III**

334. п.н.е.- битка код реке Граник	*Од смрти га спасао његов пријатељ Клит ; *успостављена власт у Малој Азији; - обновљено демократско уређење у малоазијским грчким полисима
333. п.н.е.- битка код Иса	заробљена царска породица - Александар постаје „владар Азије“
332. п.н.е.	Осваја Феникију (Тир пружа највећи отпор) и Египат - Гради Александрију на ушћу Нила
331. п.н.е.- битка код Гаугамеле	заузимање: Вавилона, Сузе и Персеполиса освајање Персијског царства - спаљивање Персеполиса
Поход на Индију 327. п.н.е. 326. п.н.е.- битка код реке Хидасп	победио индијског краља Пора *Пор има борне слонове - освојен западни део Индије (Пенџаб)

два брака: са РОКСАНОМ (бактријском принцезом) и СТАТИРОМ (ћерком Дарија III)

***Сатрапија**- област у Персијском царству на челу са сатрапом (војна и цивилна власт);
Александар је преузео ову поделу државе

***ПРОСКИНЕЗА**- падање ничице на земљу пред владаром

***“СВАДБА ЕВРОПЕ И АЗИЈЕ”**- 324. п.н.е.

***ДИЈАДОСИ (наследници)**- Александрове војсковође: Птоломеј, Селеук, Лизимах,
Ксандар и **Антигон**.

*Израђено више од 70 Александрија (Прва у Троади)

ПРИПРЕМНА СВЕСКА ЗА ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ- ГИМНАЗИЈА 1. РАЗРЕД

*Епистолограф- краљев секретар- највећи положај међу свим чиновницима

*Букефалија- град који је добио име по Александровом коњу Букефалу

ПОДЕЛА ДРЖАВЕ АЛЕКСАНДРА ВЕЛИКОГ			
ДРЖАВА	ДИЈАДОХ	ДИНАСТИЈА	РИМСКО ОСВАЈАЊЕ
Македонија	Антигон	Антигониди	168. п.н.е.
Грчка			146. п.н.е.
Пергамска краљевина	Атал	Аталиди	II век п.н.е.
Сирија	Селеук	Селеукиди	63. п.н.е.
Египат	Птоломеј	Птоломеиди	30. п.н.е.

КУЛТУРА И СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ СТАРИХ ГРКА

АНТРОПОМОРФИЗАМ- веровање у богове са људским ликом
АМБРОЗИЈА, НЕКТАР, МИТОВИ, ПЛАНИНА ОЛИМП

БОГОВИ СТАРИХ ГРКА	
Зевс – врховни бог, бог муње и грома, господар неба Посејдон – бог мора Аполон – бог светлости, прорицања и заштитник уметности Арес – бог рата Дионис – бог вина и весеља Хефест – бог ватре и заната Хад – бог подземног света (света мртвих)	Хера – богиња неба, заштитница жена, брака и мајчинства Атина – богиња мудрости Деметра – богиња усева, земљорадње и плодности Хестија – богиња дома и огњишта Афродита – богиња љубави и лепоте Артемида – богиња лова и месеца Персефона – Хадова супруга и савладарка над душама умрлих

***ХЕРОЈИ** (полубожанства)- **Херакле, Ахил, Енеја**

***НАТПРИРОДНА БИЋА** – музе, нимфе, титани, сирене, кентаур, троглави пас Кербер

*Аполоново пророчиште у Делфима (**Фокида**)- пророчица **ПИТИЈА**

*Зевсово пророчиште у **Олимпији** (**Олимпијске игре** од 776. године п.н.е)

Одржаване су до 393. године нове ере (забрањено их је цар Теодосије као нехришћенске)

*Панатенске (панатенејске) свечаности- сваке године у августу

УМЕТНОСТ	
АРХИТЕКТУРА	*Дорски стил (храм Партеон-посвећен богињи Атине) *Јонски стил (храм Ерехтејон са Каријатидама), Тезеон *Коринтски стил ****По предању Ерехтејон је изграђен н месту борбе Атине и Посејдона
ВАЈАРСТВО	Куроси и коре- статуе младића и девојака који представљају богове *Фидија из Атине- „Зевс Олимпијски“ „Атина Партенос“ у Партеону Зевсов кип описује писац Паусанија („Опис Хеладе“) *Мирон- „Бацач диска“ (Дискоболос) *Поликлет из Аргоса- „Копљоноша“ (Дорифорос)
СЛИКАРСТВО	*сачувало се на вазама. Полигнот и Аполодор

КЊИЖЕВНОСТ		
ЕПСКА		Хомер („Илијада“ и „Одисеја“) и Хесиод („Послови и дани“, „Теогонија“ и „Рађање богова“)
ЛИРСКА		Сапфо (о љубави); Пиндар (игре и победе)
ДРАМА	комедије	Аристофан (<i>Жабe, Жене у народној скупштини, Витезови, Облакиње</i>)
	трагедије	Есхил (Оковани Прометеј, Персијанци) Софокле (Краљ Едип, Антигона)- прилике у Атини Еурипид (Медеја, Ифигенија на Тауриди) – прилике у Атини; слави атинску демократију
		Баснописац ЕЗОП

*рапсоди- песници

*китара и лира- жичани музички инструменти

*Позориште настаје из светковина приређиваних у част бога вина и весеља Диониса (Дионизијске свечаности). ПОЗОРИШТЕ У ЕПИДАУРУСУ.

ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ	ПРИРОДНЕ НАУКЕ
<p>Филозофија: љубав према мудрости</p> <p>Материјализам (проучавање свега од материје)</p> <p>Талес, Анаксимандар, Анаксимен, Хераклит <i>panta rei</i> (све тече, тј. све се мења).;</p> <p>идеализам (више пажње човеку и друштву него природи и природним појавама)</p> <p>Сократ (469–399. п.н.е.)</p> <p>Платон- школа у Атини- Академија, („Држава“, „Закони“)</p> <p>Аристотел (384–322. п.н.е.) (блиски материјализму него идеализму), основао Лицеј, своју филозофску школу-</p> <p>ПЕРИПАТЕТИЧКА ШКОЛА- држи предавање шетајући</p> <p>Историја:</p> <p>Херодот(V век п.н.е.) (<i>Историја грчко-персијских ратова</i>), Тукидид (V–IV век п.н.е.) (<i>Историја Пелопонеског рата</i>) Ксенофонт- „Хеленска историја“ (410-362 п.н.е.)- лаконофил</p>	<p>Математика:</p> <p>Питагора (<i>Питагорина теорема</i>);</p> <p>Астрономија</p> <p>Физика</p> <p>Географија</p> <p>Медицина:</p> <p>Хипократ (V век п.н.е.) са острва Коса (<i>Хипократова заклетва</i>);</p> <p>Ботаника</p> <p>Зоологија</p>

КЛАСИЧНА ГРЧКА (ХЕЛЕНСКА) КУЛТУРА + КУЛТУРЕ НАРОДА СТАРОГ ИСТОКА= ХЕЛЕНИСТИЧКА КУЛТУРА

*бог Асклепије- бог медицине код старих Грка

*Сарапис- „бог сви у један“

Основна обележја: **КОСМОПОЛИТИЗАМ** (грчки *космос* – свет и *политес* – грађанин) и **ИНДИВИДУАЛИЗАМ**. Човек није био тек активни грађанин једног полиса, него грађанин светског царства.

*Центри хеленистичке културе: Александрија у Египту, Антиохија у Сирији, Пергам у Малој Азији.

МАТЕМАТИКА: Еуклид („Елементи“), Архимед (број π) и Херон (принцип парне машине)

АСТРОНОМИЈА И ГЕОГРАФИЈА: Ератостен (Земља округла), Аристарх (Сунце веће од Земље и да се Земља окреће око себе и око Сунца) и Птоломеј

ФИЗИКА: Архимед (теорија полуге) и Херон

ФИЛОЗОФИЈА		
Епикур	епикурејска филозофска школа	бави се смислом људског живота
Зенон	стоичка филозофска школа (стоицизма)	да би човек постигао срећу, мора свој живот да усагласи са природом и њеним законима
Диоген (живи у бурету)	киничка филозофија	одрицање од богатства и враћање једноставном животу

*Најпознатији историчар- ПОЛИБИЈЕ (2.век п.н.е.- „Историја“ - опис период 264-146г. п.н.е.)

УМЕТНОСТ	
ВАЈАРСТВО	* Лисип - „Лаокон и његови синови“ „Афродита са Милета“ „Ника са Самотраке“, „Посејдон из Милета“ „Умирући Гал“- најпознатије дело хеленистичког реализма
ПЕСНИШТВО	Калимах, Апологије са Родоса и Теокрит
ПИСЦИ	Филомен и Менандар

*СИНКРЕТИЗАМ- МЕШАЊЕ И СПАЈАЊЕ ГРЧКИХ И ИСТОЧЊАЧКИХ ВЕРОВАЊА

*АЛЕКСАНДРИЈА – светионик на Фаросу, Музеон (Музеј) (дом муза), Библиотека

СТАРИ РИМ

Становништво Италије: Келти (Гали)- долина реке По досељени из Француске и Алпа.

Између река Арно и Тибар-Етрурци. Југ Италије и Сицилију ("Велика Грчка")-Грци. Централна и јужна Италија-Италици: Латини и Самнити.

Рим је основан 753. год. пре н.е. на левој обали Тибра на седам брежуљака (Ромул, по којем је град добио име, и Рем) у области Лацијум на Апенинском полуострву.

РОМУЛ-РЕМ-ФАУСТУЛ-РЕА СИЛВИЈА (весталка)-МАРС-АМУЛИЈЕ-НУМИТОР

Енејин син је основао Алба Лонгу

На основу археолошких података доказано је да је на територији града Рима-насеље од II миленијума п.н.е (прво римско насеље на Палатину)

На територији Рима живе два народа: Латини (Палатин) и Сабињани (Квиринал и Есквилин)

СЕДАМ РИМСКИХ БРЕЖУЉАКА
1. ПАЛАТИН
2. АВЕНТИН
3. КАПИТОЛ
4. КВИРИНАЛ
5. ВИМИНАЛ
6. ЕСКВИЛИН
7. ЦЕЛИЈ

Весталке су биле свештенице богиње Весте, римске богиње кућног огњишта. Оне су јој служиле тридесет година, од ране младости, и за све то време нису смеле да се удају. Уколико би прекршиле завет, биле су строго кажњаване.

ПРИПРЕМНА СВЕСКА ЗА ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ- ГИМНАЗИЈА 1. РАЗРЕД

Доба краљевства (753-509. год. п.н.е.)

Главни извор: Тит Ливије, *Историја Рима од оснивања града (Ab Urbe condita)*

Име	Порекло	Значајни догађаји
РОМУЛ	Латин	*Оснивач Рима *Одузете жене од Сабињана *Уједињење латинских и сабињанских насеља на римским брежуљцима (после рата са ктаљем Титом Тацијем- најзаслужније су биле жене Сабињанке за измирење)
НУМА ПОМПИЛИЈЕ	Сабињанин	*Реформа календара
ТУЛ ХОСТИЛИЈЕ	Сабињанин	*Сукоб са Алба Лонгом (двобој два најбоља ратника, Хорација и Куријација) Хорације је убио сестру говорећи: „ <i>Овако нека прође сваки Римљанин који оплакује непријатеља</i> “ (она је била вереница Куријација)
АНКО МАРЦИЈЕ	Сабињанин	*Верска правила ратовања *основао луку Остију
ТАРКВИНИЈЕ СТАРИ	Етрурац	*Улепшавање Рима (канализација)
СЕРВИЈЕ ТУЛИЈЕ	Латин или Етрурац	*Попис римског друштва *Подела на пет класа према богатству *Одбрамбени зид око седам брежуљака * убијен у завери ћерке и зета Тарквинија Охолог
ТАРКВИНИЈЕ ОХОЛИ	Етрурац	*саградио је Јупитеров храм на брду Капитолу * Његов син Секст обљубио је Лукрецију, супругу угледног Римљанина Тарквинија Колатина *уз помоћ Јунија Брута краљ је протеран и успостављена је република

10 родова= братство – курија; 10 братстава=племе –триба

патрицији	чланови Сената, свештеници, посредници између краља и богова, коњаници
плебејци	земљорадња, занатство, трговина, плаћају порез. У доба краљева настало је и робство. су били малобројни,
робови	прибављани у ратовима; најнижи чланови римске породице

РИМСКО ИМЕ

лично име	име рода	надимак-грana рода
ДРЖАВНО УРЕЂЕЊЕ		
краљ		
Сенат (веће старца)- САВЕТОДАВНО ТЕЛО- 300 припадника из најугледнијих и најбогатијих римских аристократских родова	Помаже краљу у вођењу државних послова и доношењу важних одлука	
комиције (народне скупштине)	законодавна и судска власт; одговорне за избор државних чиновника	

Етрурци-народ индоевропског порекла.

ПРИПРЕМНА СВЕСКА ЗА ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ- ГИМНАЗИЈА 1. РАЗРЕД

Легенда код Херодота- постојбина Етрураца у малоазијској области Лидији. Настанили су се касније на подручју **Апенинског полуострва** између река Арно и Тибар које је по њима названо **Етрурија** (данашња Тоскана у Италији).

Етрурци у VII веку п.н.е. су покорили и сам Рим.

Занимања: земљорадници, морепловци и трговци.

Врховни бог **Тинија**, господар муња и громава

Прорицали су будућност на основу утроба животиња и лета птица.

Римски краљеви су под етрурским утицајем носили пурпурну одећу, имали престо од слоноваче, златну круну и скиптар са представом орла на врху.

Етрурски језик није познат, писмо је могуће разумети.

Последња особа који је знала етрурски језик био је римски цар Клаудије у I веку.

ПЕРИОДИЗАЦИЈА РИМСКЕ ИСТОРИЈЕ	
ПЕРИОД	ТРАЈАЊЕ
1. ДОБА КРАЉЕВСТВА	753– 509. год. п.н.е.
2. ДОБА РЕПУБЛИКЕ	509 – 27. год. п.н.е.
3. ДОБА ЦАРСТВА	27. год. п.н.е. – 476. год.
<ul style="list-style-type: none"> • Принципат • Доминат 	27. год. п.н.е. – 284. год. 284– 476. год.

SPQR (Senatus Populusque Romanus – Римски Сенат и народ) –у римској држави власт имали Сенат и народ.

РИМСКО ДРУШТВО У ДОБА РЕПУБЛИКЕ	
<p><u>СЛОБОДНИ ЉУДИ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ослобођеници (бивши робови који су стекли слободу) • Странци (становници подручја под римском влашћу који нису имали римска грађанска права) • Римски грађани (право гласа, право избора на јавне функције, право на одбрану пред судом, право на жалбу, право ступања у војску) <ul style="list-style-type: none"> • патрицији (најстарије и најславније римске породице) • плебејци • нобили (плебејски родови чији је члан породице бар једном био магистрат од 2. века п.н.е.)- Први члан породице- „нови човек" (homo novus). • витезови (богати земљопоседници, трговци и адвокати; нису могли да буду сенатори, право да буду судије) 	<p><u>РОБОВИ</u></p> <p>Нису имали никаква права ни слободу</p>
<p>494. п.н.е.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Повлачење плебејаца на Авентин • Избор народних трибуна 	<p><u>Народни трибуни имају право ВЕТО</u></p>
<p>451/450. п.н.е.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Закони 12 таблица • Први записани римски закони 	<p><i>Leges duodecim tabularum</i></p> <p>*урезани на бронзаним плочама</p>
<p>367. п.н.е.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Закон Лицинија и Секстија • Један конзул из редова плебејаца 	
<p>326. п.н.е.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Укидање дужничког ропства 	<p>*за дугове одговарало имовином, а не личном слободом</p>

ПРИПРЕМНА СВЕСКА ЗА ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ- ГИМНАЗИЈА 1. РАЗРЕД

(према историчару Полибију државно уређење);

*магистрати се бирају на 1 годину, без плате;

*избори се врше у јулу; ступање на дужност у јануару

МАГИСТРАТИ	двојица конзула	сазивају седнице и председавају Сенатом и народним скупштинама, спроводе његове одлуке, предлажу законе, командују војском. Симбол конзулске власти-снопићи прућа у које су током ратних похода стављане секире што је означавало право конзула да изричу смртне казне.
	народн трибун	
	диктатор	када је држава у опасности- 6 месеци- неограничена власт (<i>Summus imperium</i>)
	претор	судске и законодавне дужности; о снабдевању Рима житом и другим намирницама, организовали су гладијаторске борбе и трке двоколица
	квестор	Ризничари; чувају трезор, убирају порезе и проверавају рачуне
	едил	надзор над трговином, градска полиција, организују јавне игре и чувају архиве
	цензор	попис грађана, утврђују имовно стање и износ пореза; надзиру државне издатке. Могу да избаце из Сената појединце о којима стекну неповољно мишљење
Сенат	саветодавно тело без извршне и судске власти <ul style="list-style-type: none"> • контрола магистрата • потврђивање закона • доношење одлука о покретању војске • надзирање материјалних добара римског народа • води рачуна о одржавању традиционалне религије • управљао спољним пословима • прима изасланике и потписивао споразуме. 	
Народне скупштине (комиције) <ul style="list-style-type: none"> • Центуријске • Трибутске • Плебејска 	чине је римски грађани и ослобођеници са правом гласа <ul style="list-style-type: none"> • доносе законе • бирају магистратеп • потврђују одлуке о рату и миру, мировне споразуме и савезе. 	

Римска освајања у Италији

*Од V до III века пре н.е.-борба за превласт на Апенинском полуострву.

*Први сукоби против Еква и Волска.

*Главни узрок првих ратова била је потреба за проширењем обрадивог земљишта

Ратови против Етрураца

*Рат са Порсеном, краљем етрурског града Клузија (легенда о Муцију Сцеволи)

*Рат са етрурским градом Веји- заузета почетком IV века п.н.е. на јуриш

Ратови против Гала

*Гали су прешли Апенине 387. године пре н.е.и заузели Етрурију

ПРИПРЕМНА СВЕСКА ЗА ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ- ГИМНАЗИЈА 1. РАЗРЕД

*Гали заузели и опљачкали и сам град **Рим** (брдо Капитол поштеђено јер су према предању Јунонинен гуске пробудиле успаване римске браниоце у тренутку неочекиваног напада- „гуске спасле Рим“.

Самнитски ратови (због превласти над Кампанијом)

- Први самнитски рат: 343-341. п.н.е.;
- Други самнитски рат: 327-304. п.н.е. (римска војска је заузела Напуљ; 321. п.н.е.- тежак пораз у бици у Каудинском кланцу- Самнити су допусти да Римљани из кланца изађу готово наги провлачећи се испод јарма- посебна срамота и понижење - непријатељи који су се безусловно предали)
- Трећи самнитски рат: 298-290. п.н.е. Римљани су загосподарили читавом средњом Италијом

Рат против Тарента и Пира (280-272. п.н.е.)

Тарент+епирски краљ **Пир**.

*битка код **Хераклеје** 280. године п.н.е.

*битка код Аускулума 279. године п.н.е.-"Још једна оваква победа и ја ћу остати без војске" („**Пирова победа**“ који означава победу која је извојевана уз велике губитке)

***Пир** одлази ка Сицилији на позив грчких градова угрожених од Картагињана.

*Одлучујућа битка код **Беневента** 275. год. п.н.е.

*272. године п.н.е., Пиров гарнизон у Таренту се предао Римљанима

Римска власт над Италијом

*Дипломатија заснована на принципу „**завади на владај**“ (*Divide et impera*)

*Политичка превласт Рима-борба за проширивање територијалног поседа римских грађана који је називан "**државна земља**" (ager publicus).

*Римске колоније-војна и економска средишта-центри **романизације** одакле се ширио римски утицај над покореним становништвом.

* Картагина је основана 814. године п.н.е.-колонија феничанског града Тира (данашњи Тунис)

* посредништво у трговини цинком из Британије, златом и слоновачом са југа Африке, ћилибаром са Балтика, пољопривредним производима и робовима

* **Пунски ратови** -три рата између Рима и Картагине од 264. до 146. године п.н.е. (Римљани Картагињане називају Пунима (од латинске речи Punicus што значи Феничанин).

РАТОВИ РИМЉАНА У СРЕДОЗЕМЉУ					
Рат	Године трајања	Зарађене стране	Најзначајније битке	Личности	
Први пунски рат	264-241. год. п.н.е.	Рим и Картагина	*Битка код Мила 260. год. п.н.е. *Битка код Егатских острва 241. год. п.н.е.	*Марко Регул	Почетак- римско заузимање Месане на Сицилији *Победа Рима-први поседи ван Италије (провинције) – острва Сицилију, Сардинију и Корзику
Други пунски рат	218-201. год. п.н.е.	Рим и Картагина	*Битка код Тразименског језера 217.п.н.е. (пораз Рима) *Битка код Кане у Апулији 216. год. п.н.е. (пораз Рима) „Ханибал је пред вратима!“ (Hannibal ante portas!). *Битка код Заме 202. п.н.е.	*Ханибал * Фабије Максим Кунктатор (Оклевало), римски диктатор *Корнелије Сципион Африканац	*Повод: Ханибалово освајање римског савезника Сагунта 219. године п.н.е. *Поход из Нове Картагине преко Алпа из Шпаније *Ханибал губи око прелазећи реку Арно на једином преосталом слону (Полибије) *Сципион протерује Картагињане из Шпаније и напада Картагину * Картагина задржала само поседе у Африци, плати ратну отштету и преда таоце
Први македонски рат	215-205. год. п.н.е.	Рим и Македонија		*македонски краљ Филип V	*за Рим ратују Пергам и Родос *спречен савез Ханибала и македонског краља Филипа V
Други македонски рат	200-196. год. п.н.е.	Рим и Македонија	*Битка код Киноскефале 197. год. п.н.е	*македонски краљ Филип V	*Филип V одбија ултиматум да врати узете египатске поседе на северној обали Егејског мора *Филип V признаје слободу грчким градовима, одриче се свих територија, плаћа ратну отштету, уступа морнарицу, ограничава војску 5 000 људи. *Рим постаје заштитник Хелена
Сирски рат	192-188. год. п.н.е.	Рим и држава Селеукида	*Битка код Магнезије 190. год. п.н.е.	краљ Антиох III	*УЗРОК: Антиохово освајање египатскихседа и европских градова *Антиох III се повукао из

					Мале Азије, плаћа ратну одштету, обавезао се и да Ханибала преда Риму.
Трећи македонски рат	171-168. год. п.н.е.	Рим и Македонија	*Битка код Пидне 168. год. п.н.е.	Филипов син, македонски краљ Персеј ; Емилије Паул	*Филип не поштује мировни уговор *Рим+Пергам *Македонија је изгубила самосталност; претворена у вазалну државу потчињену Риму *148. п.н.е. Провинција Македонија *146. п.н.е. Македонији прикључена Хелада *Римљани су после освајања хеленистичких држава постали господари и источног Средоземља.
Трећи пунски рат	149-146. год. п.н.е.	Рим и Картагина			*Катон Старији: <i>"Уосталом, сматрам да би Картагину требало разорити".</i> *Повод: напад Картагињана на Нумидију у Малој Азији *Уништена Картагина до темеља, становници претворени у робље. *Област града је узорана и посута сољу. Основана провинција АФРИКА * Освојено Западно Средоземље , Шпанију и велики део северне Африке

*"ГАВРАН"-справа која омогућава да војници пређу на непријатељски брод и боре се као на копну.

146. године п.н.е.-изграђен сувоземни пут, VIA EGNATIA, који је повезивао Јадранско и Егејско море, односно, луке Драч и Солун.

*Римске провинције-освојени поседи изван Италије на челу са намесником

*локални становници **провинција** плаћају порезе римској држави, чине помоћне војне одреде у рату

Криза римске републике и почетак грађанских ратова

Латифундије-крупни поседи богаташа и зеленаша- које су обрађивали робови

Аграрна криза је захватила римску републику у II веку п.н.е.

ПРИПРЕМНА СВЕСКА ЗА ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ- ГИМНАЗИЈА 1. РАЗРЕД

- *Реформе **браће Грах** (Тиберије и Гај-народни трибуни) 133. и 121. године п.н.е.
- *Закон Тиберија Граха (сваки римски грађанин- највише 500 југера државне земље; да се новац из пергамске ризнице подели ситним сељацима (завештао краљ Атал III)
- * две политичке групе: **оптимати** и **популари**
- ***Гај Грах** **житним законом**-бескућницима и сиромашним грађанима жито из државних резерви буде продавано по веома ниским ценама

- ***Гај Марије** је спровео **војне реформе** којима је створена професионална римска војска.
- *регрутовање **пролетера** – људе без икакве имовине.
- *Након шеснаест година војне службе **ветерани** су добијали отпуст и често земљишни посед
- *Суштина **војне реформе**-подела римске легије на 10 кохорти (500 и 600 људи), а сваке кохорте на 3 манипуле од по 200 људи. Легија=5000-6000 војника.
- ***рат против Југурте**, краља Нумидије у северној Африци (111-105. године п.н.е.)
- *рат на истоку против понтског краља **Митридата** - повод грађанског рата Марија и Суле
- ***Марије+популари** против **Суле+оптимати**
- *Сулине **проскрипције**, спискови политичких противника и непожељних грађана
- *82.п.н.е. **Сула** наменован за **диктатора** на неограничено време.
- ***Сула** је 79. године п.н.е. добровољно вратио диктаторска овлашћења
- Спартак**ов **устанак** (73-71. године п.н.е.).
- *римска војска под командом **Краса** поразила је **Спартака** 71. године п.н.е. у Апулији, а 6 000 заробљених робова разапето је на крстове од Капуе до Рима дуж римског пута вија Апија.
- Катилинина завера** 63. године п.н.е. (Сулин војсковођа)
- ***Цицерон** који је разоткрио **Катилинину заверу**
- ***Први тријумвират**: **Гај Јулије Цезар**, **Гнеј Помпеј** и **Марко Крас**-тајни споразум 60. године п.н.е.
- *књижевник Варон-сатира "*Троглаво чудовиште*"
- ***Цезар**-конзул 59. године п.н.е.
- ***Цезаров рат** у Галији од 58. до 51. године п.н.е.
- *56. п.н.е. састанак у граду Луки.
- *грађански рат Цезара и Помпеја 49. до 46. године п.н.е.
- ***Цезар** је прешао реку **Рубикон** почео **грађански рат** "*Коцка је бачена!*" (Alea iacta est).
- ***битка код Фарсале** у Тесалији 48. године п.н.е. Помпеј је потучен до ногу.
- *Цезар=**доживотни диктатор** 44. године п.н.е.

ПРИПРЕМНА СВЕСКА ЗА ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ- ГИМНАЗИЈА 1. РАЗРЕД

*На мартовске иде, 15. марта 44. године п.н.е. убијен у Сенату-"Зар и ти, сине, Бруте?" (Tu quoque, Brute, mi fili).

*Други тријумвират: Марко Антоније и Марко Емилијан Лепид и Октавијан 43. године п.н.е. недалеко од града Бононије- јаван- овлашћења од народне скупштине да доносе законе.

*Цицерон против Марка Антонија- четрнаест филипика

*Проскрипције-погубљен Цицерон

*битка код Филипа 42. године п.н.е. поражени Брут и Касије

*Грађански рат Октавијана и Марка Антонија+Клеопатра (битка 31. године п.н.е. код рта Акција на западној обали Грчке)

*Антоније и Клеопатра су извршили самоубиство

*Египат је изгубио самосталност и постао римска провинција 30. године п.н.е.-крај хеленистичког периода

Римска култура у доба републике

Религија

*добри духови пенати-о благостању и напретку сваке римске куће

*лари-о породици и имовини старали

*мани-добра божанства; лемури – зле и осветољубиве силе

РИМСКИ И ГРЧКИ БОГОВИ

Римско божанство	Грчко божанство	Надлежност божанства
Јупитер	Зевс	Врховни бог, бог неба, олуја, муње и грома
Јунона	Хера	Богиња неба, заштитница жена, брака и породице
Нептун	Посејдон	Бог мора
Плутон	Хад	Бог подземног света
Церера	Деметра	Богиња плодности и земљорадње
Минерва	Атина	Богиња мудрости и рата
Марс	Арес	Бог рата
Венера	Афродита	Богиња љубави и лепоте
Аполон	Аполон	Бог светлости и заштитник уметности
Дијана	Артемида	Богиња лова и месеца
Бахус	Дионис	Бог вина и весеља
Вулкан	Хефест	Бог ватре и заштитник ковачког заната

*Веста-богиња породице и кућног огњишта; свештенице Вестиног храма – весталке-девице

Кибела/Велика Мајка из Фригије, мајка свих богова и људи

Богови које су Римљани преузели од других народа

<p>Јанус/Бог времена (некада врховни бог, пре Јупитера) Митра /Бог рата и победе из Персије Фортуна/Богиња среће Флора /Богиња пролећа и цвећа Изида/Богиња цивилизације из Египта Помона/Богиња плодова, бербе и обиља Епона/Богиња коња из Галије Белона/Богиња битке и крвопролића</p> <p>Рома/персонификација и заштитница града Рима Квија/Богиња мира, спокоја и одмора</p>	<p>Силван/Бог шума Либер и Либер/Божанства пољопривреде и виноградарства Квирин/Бог моћи и власти, реинкарнација Рому Лари/Божанства дома и окућнице, бринули су о породици изван куће Пенати/Божанства породице, радости и благостања, бринули су о породици унутар куће Фидес/Богиња дате речи и заклетве</p> <p>Хонос/Бог части и славе Јустиција/Богиња правде Сатурн/Божанство усева преузето од Етрураца</p>
---	--

Реторика-Цицерон, Јулије Цезар и Гај Грах. Цицерон "*Постоје две уметности које човека могу довести до највишег степена почасти: вештина војсковође и вештина доброг беседника.*"

*Зачетник римске књижевности-**Ливије Андроник** (III век п.н.е.) прва трагедиј на латинском језику и превео *Одисеју*

*II века пре н. е. **Плаут** комедије *Амфитрион, Авет, Хвалисави војник, Ђуп са златом, Магарци и Трговац.*

*историјски епови-**Гнеј Невиј** (*Пунски рат*)- III век пре н.е и **Квинт Еније** (*Анали*)-II век пре н.е.

*песници-**Тит Лукреције Кар**-*О природи ствари*

Гај Валерије Катул-*Свадба Пелеја и Тетиде.*

*прва римска историографска дела – **анали- Фабије Пиктор** (III век п.н.е.)-*Анали* обухватио период од оснивања Рима до Ханибаловог напада на Италију.

Катон Старији (III-II век п.н.е.) је први написао **историју** на латинском језику-*Почеци* описује време од оснивања Рима до доба у коме је живео.

Гај Јулије Цезар (I век п.н.е.)-*Белешке о Галском рату* и *Белешке о грађанском рату*

***форум**, главни градски трг, центар најважнијих дешавања

*јавна и приватна купатила (**терме**)

РИМСКО ЦАРСТВО (27. године п.н.е. – 476. године)	
ПРИНЦИПАТ (27. год. п.н.е.–284.год.)	ДОМИНАТ (284 – 476. год.)
принцепс	доминус
Успон Римског царства	Опадање Римског царства
Оснивач: цар Октавијан Август	Оснивач: цар Диоклецијан

*титула **princeps senatus** (први у Сенату, односно онај који има право да први говори у Сенату).

ПРИПРЕМНА СВЕСКА ЗА ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ- ГИМНАЗИЈА 1. РАЗРЕД

***Октавијан**-27. п.н.е. титула **август** (Узвишени), касније "**отац отаџбине**" (pater patriae).

***преторијанска гарда** да штити цара и одржава ред у Риму

* „**Хлеба и игара**“ („panem et circenses“).

*“Затекао сам Рим од цигала, а остављам га у мермеру!“ саградио Олтар мира (Ara pacis), ново позориште, спровео водовод, сазидао терме, подигао храм свих богова – Пантеон и изградио путеве.

* 27. до 6. године п.н.е., границе римске државе су проширене и завршено је покоривање племена на Пиринејском полуострву (19. године п.н.е).

***Германи** на простору између река Рајне и Елбе-римска провинција **Германија**

***Публије Квинтилије Вар**- 9. Године- битка у **Теутобуршкој шуми**

***Устанак у Панонији** (6-9. год.) угушен

*6. до 14. Године- одбрамбена спољна политика

* „златни век“ римске књижевности.

* витез **Мецена**-око себе окупио и материјално помагао круг песника(**Вергилије, Хорације и Овидије**) * историчар **Тит Ливије**

***Вергилије**-национални еп **Енеида**

***Хорације** („Уживај у тренутку“ („Carpe diem“))-**Епоне** и **Сатире**- мане времена у коме је живео

***Оде**-Хорације слави Августову победу код Акција. Хорацијев исказ: „*Не бојим се ни метежа ни насилне смрти, догод цезар влада народима*“.

***Овидије-Метаморфозе** (*Преображаји, Туга и Писма са Понта*)

***Тит Ливије -Од оснивања Града** (*Ab Urbe condita*)-историја римске државе (753. п.н.е.- 9. Год. н.е)

*Август-аутобиографски спис **Дела божанског Августа** (Res gestae divi Augusti)

Августова смрт умро у Кампанији у граду Ноли 14. године. „*Пошто је комад врло добро одигран, аплаудирајте и сви нас весела лица испратите!*“

Римско царство од I до III века

* цар Тиберије-намесник у провинцији Јудеја Понтије Пилат-разапињање на крст **Исуса Христа**.

*цар Калигула- тиранин-велика средства на позоришне представе и подизање нових зграда

*цар Клаудије- освојена је Британија-провинција 43. Године, припојена Мауританија и Тракија

*48. године у Сенат увео богате и угледне људе из провинција, припаднике галске аристократије.

ПРИПРЕМНА СВЕСКА ЗА ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ- ГИМНАЗИЈА 1. РАЗРЕД

*цар Нерон (мајка Агрипина) страховит терор

-64. Године-велики пожар у Риму

-извршио самоубиство 68. године уз речи: „Какав уметник пропада!“.

*цар Веспасијан- оснивач династије Флавијеваца

*цар Тит (Веспасијанов син)- завршена изградња Колосеума, ерупција Везува 79. Године- страдали Помпеја и Херкуланум

*цар Домицијан (Титов брат)

*устанак у Јудеји- Тит опседа Јерусалима и 71. Године- рушење Јерусалимског храма- изграђен Титов славолук у Риму

*Династија Антонина (96-193. год.)-врхунац Царства

*цар Трајан 98-117, први цар рођен ван Италије,у провинцији Хиспанији- највећа територија Царства

- РАТ ПРОТИВ ДАКИЈЕ 101-107. (краљ Децебел)- сувоземни пут дуж Ђердапске клисуре и мост преко Дунава, дело чувеног архитекте тог времена, Аполодора из Дамаска који је повезивао утврђења Понтес (данашњи Костол) на десној и Дробета (данашњи Турну Северин) на левој обали Дунава.

*дунавски лимес

-Децебал је извршио самоубиство, а његова краљевина је претворена у римску провинцију Дакију.

-успешан рат са Партијом (113-117.)

-Умро је у Малој Азији на путу ка Риму

-подиже нову луку у Остији на ушћу Тибра.

*цар Хадријан-обезбеђивање римских граница и одржавање мира

-северна граница провинције Британије- Хадријанов зид

-провинцијализације и варваризације римске војске

*цар Марко Аурелије (161-180), одбрамбени ратови против Парта, у Јерменији и Сирији, и германских племена Квада и Маркомана на западу

*његов син цар Комод 180.-мир са Квадима и Маркоманима.

*Цар Септимије Север-оснивач династије Севера

*уклањањем династије Севера 235. године почиње **доба војничких царева-криза 3. Века**

*грађански ратови, узурпације, убијање царева

*Романизација

ПРИПРЕМНА СВЕСКА ЗА ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ- ГИМНАЗИЈА 1. РАЗРЕД

*Каракалин едикт, 212.-сви слободни становници Царства стекли право римског грађанства, али и исте пореске обавезе.

Доминат-реформе Диоклецијана и Константина

*Реформе цара Диоклецијана (284-305)

-подела царства на 12 дијецеза

-нови систем владавине- **тетрархија (четворовлашће)**

*Диоклецијан и Максимијан су августи

*Од 293. Савладари (цезари) Гај Галерије, Констанције Хлор

*Тетрарси су се међусобно повезали и брачним везама

*престонице: Диоклецијан-Никомедија у Малој Азији, Галерије-Сирмијум (Сремска Митровица), Максимијан-Медиоланум, Констанције Хлор-Тријер.

*324. тетрархија је укинута.

***Војна реформа-** пограничне покретне трупе

Састав војске увећан- обавеза крупних земљопоседника-одређени број регрута сразмерно величини поседа, броју робова и колона

***Пореска реформа** –непосредан порез (анону) у природном облику

***Едикт о ценама** –спречен раст цена производа и услуга- 301. Година-утврђене максималне цене

Константинове реформе

*Римско царство поделио на четири префектуре (Исток, Илирик, Италију и Галију)

*цар Константин је основао 330. године нову престоницу Царства, нови Рим, под називом Константинопољ (Цариград).

*313. године у Милану објављен едикт Константина и Лицинија о слободном исповедању хришћанске вере

*забрана да колони мењају имања

Римска култура у раздобљу од I до IV века

*Из Персије-култ Митре, божанства светлости, који се заснива на сталној борби између добра и зла

*историчари

-**Тацит**–у време Флавијеваца био је и сенатор.

Историје –период владавине династије Флавијеваца

Анали-време од Августове смрти 14. год. до Неронове смрти 68. године.

*Тацитов циљ да излаже чињенице без гнева и пристрасности (sine ira et studio),

ПРИПРЕМНА СВЕСКА ЗА ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ- ГИМНАЗИЈА 1. РАЗРЕД

За Августа бележи да је успео да заведе мир, али да је тај мир коштао Римљане губитка слободе.

***Амијан Марцелин**-узор је био Тацит

Историја период од 98 до 378. Године-, *Чини ми се да нигде нисам свесно покушао да покварим своје дело које је обећало да ће казивати истину – било тиме што бих штогод прећутао, било лажно приказао“.*

***Плиније Старији**-, *Историја природе“* прва енциклопедија-страдао је 79. године док је посматрао ерупцију Везува, угушивши се од дима и пепела.

***Сенека** филозоф из Шпаније- саветник цара Нерона

*Гален из Пергама један од највећих лекара римског доба-Лечио је царева Марка Аурелија и Комода

*уџбеник римског права-Гај- *Институције* из II века

* збирка царских наредби-V века *Теодосијев кодекс*.

**Јустинијанов кодекс* (Corpus iuris civilis) из VI века.

Архитектура

-**Колосеум** у Риму 50 000 гледалаца

-**Пантеон** или Храм свих богова саградио је Марко Випсаније Агрипа, Августов зет, 27-25. год. п.н.е., а обновљен је око 126. Унутрашњост је кружног облика, а изнад купола са кружним отвором према небу.

-**аквадукти**

-**Славољук** (Титов, Септимија Севера, Константинов)

- куће за становање: самосталне куће (domus), стамбене зграде вишеспратнице (senacule), стамбени блокови (insulae)

Појава и ширење хришћанства

Оснивач **Исус Христос**, **Божјић**, четири **јеванђеља Новог завета** (Марко, Матеј, Јован и Лука).

Нови завет и *Стари завет* чине **Свето писмо** или **Библију**, свету књигу свих хришћана.

***Исус** је рођен у **Витлејему**

***Јован Крститељ**; Исус син **Божји**.

«Љуби Господа Бога својега свијем срцем својијем, свом душом својом и свом мисли својом» и

«Љуби ближњега својега као самога себе».

*Међу својим следбеницима изабрао је дванаест ученика – **апостола**.

ПРВОБИТНИХ 12 АПОСТОЛА
ПЕТАР
АНДРЕЈ
ЈАКОВ ЗЕВЕДЕЈЕВ
ЈОВАН
ФИЛИП
ВАРТОЛОМЕЈ
ТОМА
МАТЕЈ
ЈАКОВ АЛФЕЈЕВ
ЛЕВЕЈ (ТАДЕЈ)
СИМОН КАНАНИТ
ЈУДА ИСКАРИОТСКИ

*Исус је ухапшен и доведен пред Синедрион (јеврејски суд) и предат римском намеснику Јудеје **Понтију Пилату**.

*33. год. морао је да носи велики дрвени крст улицама Јерусалима све до брда **Голгота** изнад града, где је разапет.

***Тајна вечера; Јуда Искаротски**

*Последње речи: „*Опрости им оче, јер не знају шта чине ... Оче у руке твоје предајем дух мој*“.

*Христос је **васкрсао**- празник Васкрсење

***Спасовдан-Вазнесење**-четрдесет дана након Васкрса обратио се постолима

***Хришћанство** се шири Средоземљем из Палестине, прво у источним провинцијама царства, а недуго потом и на западу и у Италији.

Прогони хришћана у Римском царству

*хришћанске општине на челу са епископима

ХРИШЋАНСКИ СИМБОЛИ	
СИМБОЛ	ЗНАЧЕЊЕ
КРСТ	распеће, повезаност Бога и људи
РИБА	Ћутање
ЈАГЊЕ	Исус Христ
БРОД	Црква
СИДРО	Нада

***Прогони хришћана од цара Нерона (убијени постоли Петар и Павле у Риму)**

*Највећи прогони- цареви Трајан Деције и Диоклецијан

*Константинова битка код **Милвијског моста** 312. год. против супарника Максенција.

„*Под овим знаком ћеш победити!*“ (In hoc signo vinces!).

***Константин Велики** је са својим савладарем Лицинијем донео 313. год. *Милански едикт* којим је уведена верска толеранција

*Цар **Константин Велики**-сазивање **Првог васељенског сабора** хришћанске цркве у **Никеји**

325. НИКЕЈСКИ СИМВОЛ ВЕРЕ; ОСУЂЕНА АРИЈАНСКА ЈЕРЕС

Цар **Теодосије I** је 387.(391.) хришћанство-једина званична религија Римског царства

Римске провинције на Балканском полуострву

*Шири простор Балкана у предримско доба: **Илири, Аутаријати, Дарданци, Трачани, Трибали, Мези и Скордисци**

***Илирски ратови (229-219. год. п.н.е.)**

-**Први** (229-228. год. п.н.е.) и **Други** (219. год. п.н.е.) на источној обали Јадранског мора

*илирска краљица **Теута** 228. год. п.н.е.- протекторат **Илирик** почетак римског утицаја Балкану.

Стварање римских провинција на Балкану

*Македонија- римска провинција 148. год. п.н.е.

*провинција Далмација: јадранско приморје, Босна и Херцеговина, Црна Гора и западна Србија

*провинција Горња Мезија- Централна, источна и јужна Србија, северозапад Бугарске, као и север данашње БЈР Македоније

*провинција Тракија- Области западно од Беле Паланке, данашњи Пирот и Димитровград

*провинција Доња Панонија- Северозападна Србија, односно област Срема

Римски градови на централном и западном Балкану

Салона (Сплит), **Нарона** (Вид) и **Лисус** (Љеш) у Далмацији

***Сингидунум** (Београд), **Виминацијум** (Стари Костолац)

Сирмијум (Сремска Митровица) -резиденција **Гаја Галерија**

***Наисус** (Ниш) луксузно предграђе **Медијана** (Брзи Брод).

***Ремесијана** (Бела Паланка), **Скупи** (Скопље)

***Царичин град (Iustiniana Prima)** код Лебана из доба Јустинијана

-градски центри: Тимакум Минус (Раван код Књажевца), Муниципијум Дарданорум (Сочаница) и Улпијана (Грачаница).

*Хореум Марги (Ћуприја)

*******VIA MILITARIS**- Сингидунум, Виминацијум, долином Мораве спуштао према југу до Наисуса. Одавде је један крак настављао даље ка југу у правцу Скупа (Скопља) и Тесалонике

ПРИПРЕМНА СВЕСКА ЗА ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ- ГИМНАЗИЈА 1. РАЗРЕД

(Солуна), док је други крак ишао према истоку ка Сердици (Софији) и Константинопољу (Цариграду).

***Трајанова табла** (*Tabula Traiana*)

***Феликс Ромулијани** у Гамзиграду код Зајечара коју је у доба тетрархије (293-324. год.) подигао цар Гај Галерије

Подела Римског царства, опадање и пропаст Западног римског царства

	Британија (север)	
Шпанија (запад)	Римско царство	Сирија (исток)
	Африка (југ)	

* II век- највећа територија римске државе

*III и IV век- напади **варварских племена**-дефанзивна политика

*Римски новац-денаријус

Наследници Константина Великог

*средњи син **Констанције II**, цар 351-361. (поборник **аријанске јереси** а не правоверног хришћанства) *ратови – на истоку против Персије и на западу против Германа.

*рођак **Јулијан**, цар од 361-363.- последњи многобожачки владар-прозван **Апостата (Отпадник)**

*гине у рату против Персије- крај династије Констанција Хлора

*цар **Јовијан 363-364**, из Сингидунума, правоверни хришћанин, мир са Персијом, чиме је за Рим купио тешки, али драгоцен и преко потребан мир на Истоку.

*цар **Валентинијан**, дели власт с братом **Валенсом**

*Валентинијан-Милано, Валенс-Константинопољ

*продор Хуна из Азије у Европу 375.-почетак Велике сеобе народа

*Цар Валенс је дозволио **Визиготима** да пређу Дунав и населе се у Тракији (због Хуна)

*378. Битка код **Хадријанапоља (Једрена)**- пораз и погибија Валенса у борби против Гота

(324. код Хадријанапоља је била битка између Константина и Лицинија)

*нови цар **Теодосије** је одбранио Константинопољ од Визигота

*****Подела Римског царства*****

*Цар **Теодосије I Велики** забранио је све друге вероисповести осим хришћанске **391. године** (ЕДИКТ из Солуна царева Теодосија и Грацијана-хришћанство=једин дозвољена и званична државна религија.

ПОДЕЛА РИМСКОГ ЦАРСТВА (цар Теодосије I Велики 395. године)	
ЗАПАДНО РИМСКО ЦАРСТВО	ИСТОЧНО РИМСКО ЦАРСТВО (ВИЗАНТИЈА)
Престоница: Рим Оснивач: Ромул, по легенди 753. п.н.е. Положај: на левој обали реке Тибар у Лацијуму на Апенинском полуострву	Престоница: Константинопољ (Цариград) Оснивач: цар Константин Велики, 330. Положај: на мореузу Босфор између Европе и Азије
Млађи син ХОНОРИЈЕ *саветник Вандал СТИЛИХОН	Старији син АРКАДИЈЕ *саветник варварин ГАЛ
Престало да постоји 476.	Престало да постоји 1453.
Срушила га германска (варварска) племена под вођством Одоакара	Освојили га Турци Османлије под вођством султана Мехмеда II Освајача
Последњи цар: Ромул Августул	Последњи цар: Константин XI Палеолог Драгаш
УКУПНО: 16 царева	УКУПНО: 6 царева

Опадање и пропаст Западног римског царства

*410. **Визиготи** (вођа Аларих) заузимају Рим

*455. **Вандал** освајају Рим (западноримски цар од тада практично влада само Италијом)

ГЕРМАНСКИ НАРОД	ПРОСТОР КОЈИ ЈЕ НАСЕЉЕН и створена држава
Остроготи	Апенинско полуострво
Визиготи	Пиринејско полуострво
Франци	Галија
Вандал	Северна Африка (траје само 100 година)
Англи и Саси	Британска острва
Нормани (Викинзи)	Северна Европа

Вандализам- свако дивљачко и безумно разарање, нарочито споменика културе-име по Вандалима.

РОМАНИЗАЦИЈА- прихватање језика, културе и обичаја Романа.

*IV-X век **Велика сеоба народа** у Европи– **Романи, Германи и Словени**-велика померања варварских племена и народа током последњег периода постојања Западног римског царства и након његове пропасти 476. године

***375. пролазак Хуна кроз "Врата народа" (Урал- Каспијско море)- почетак Велике сеобе**

*окончана сеобама и християнизацијом Мађара и Нормана у X веку

ПРИПРЕМНА СВЕСКА ЗА ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ- ГИМНАЗИЈА 1. РАЗРЕД

*Сеобе пре доласка Хуна-кретање германских (**Квада, Маркомана и Лангобарда**) и других варварских племена (нпр. **Сармата**) преко граница Римског царства крајем II и у III веку наше ере

*III век појава **Гота**, подељени на **Источне Готе (Остроготе)**-око Црног мора, и **Западне Готе (Визиготе)**-северно од Дунава.

***Победа** Хуна против Острогота 375. године са **Остроготима**

*Рим је три пута пљачкан током сеобе народа

*О Готима пише историчар Касиодор

*Хунски племенски савез на подручју **Панонске низије** са средиштем негде у околини данашње Кикинде (овладали племенима Острогота, Гепида, Херула, Хазара, словенска племена Анта)

*Хунска власт на исток до реке Волге- баве се сточарством и ратовањем

*Амијан Марцелин пише о Хунима

* **ВРХУНАЦ ХУНСКОГ ПЛЕМЕНСКОГ САВЕЗА У ВРЕМЕ АТИЛЕ 434-453 "БИЧ БОЖЈИ"..**

-у младости био талац на двору источног римског цара и служио је у римској војсци.

-напади Хуна- Сингидунум, Сирмијум, Виминацијум и Наисус

-ксније прелазе Рајну, руше римске градове (Трир, Мец, Ремс) и опседају Орлеан.

***БИТКА НА Каталаунским пољима** 451. године (у северној Галији, југоисточно од Париза)

-римска војска: војсковођа **Аеције** (Римљани, Гали, варвари (федерати) у римској служби (Визиготи, Франци, Алани, Бургунди и Саксонци)

-**РИМСКИ ПОРАЗ**

*Нови Атилиан напад 452. Године- прелази Алпе и приближио се Риму, али се повукао након што му је обећано плаћање годишњег данка.

*Према легенди, сахрањен је у три ковчега (златном, сребрном и гвозденом) у кориту неке реке у Панонији, а са њим је сахрањено и много блага које је опљачкао у својим походима.

*Након Атилине смрти Остроготи и Гепиди су се ослободили се зависности од **Хуна**, распад хунског племенског савеза се распао

*О Атили пише и историчар Јорданес (о пореклу и легенда о Атилином мачу)

Краљевина Визигота

*V век-краљ **Атаулф** (*племенити вук*)-из јужне Галије прелзи у северну Шпанију

*Визиготска држава око Барселоне

*Атаулф гине у рату са Вандалима и Аланима

ПРИПРЕМНА СВЕСКА ЗА ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ИСТОРИЈЕ- ГИМНАЗИЈА 1. РАЗРЕД

*Визиготско освајање јужне Галије- **Толосадска краљевина** (Тулуз)

*савез са римским царем; визиготски краљ=командантом римске војске (*magister militum*)

*Визиготска краљевина у Шпанији постоји до 711. године и пораза од Арабљана

Варварске краљевине Вандала, Франака, Бургунда и Лангобарда

*племена **Вандала, Алана и Свева** 429. године прелазе Гибралтар и освајају Северну Африку

*VI век Вандалску краљевину је уништио Велизар

*германска племена **Англи и Саси** прелазе у Британију; потискују Келте

*краљевства (Кент, Сасекс, Есекс, Нортумбрија, Мерсија и Весекс)

*Легенда о краљу Артуру – вођи келтског племена Брита

***Остроготи- држава у Италији- краљ Теодорих**

***Теодорих умире 555.- Византија осваја Италију**

*568. упад **Лангобарда (Ломбарда) у Италију**

*Лангобардска краљевина у северној Италији 568. до 774. године, када су је срушили Франци

***Бургунди** (Источни Германи)- око града Лиона-Лионска краљевина тј. Бургундска краљевина

*Постоји до 534.- покорили је Франци 534. године

*Током освајања некадашњих царских провинција, варварска племена потпадала су под јак утицај

*На рушевинама римског робовласничког друштва настао је нови феудални поредак.